

GLOBAL JARAYONLAR GEOGRAFIYASINI O'QITISHDA REAL VOQEALAR ASOSIDA TAHLILIIY DARSLARNI TASHKIL ETISHNING METODIK TA'MINOTI

Turg'unboyeva Mubina Umiddinjon qizi,

Sarikulov Mirkomil Olimovich

Andijon davlat pedagogika instituti

2- bosqich talabasi, Andijon davlat pedagogika

instituti Biologiya va geografiya

kafedrasi o'qituvchisi.

Andijon shahri Do'stlik ko'chasi 2-uy

Annotatsiya: Ushbu ish global jarayonlar geografiyasini o'qitishda real voqealar asosida tahliliy darslarni tashkil etishning metodik ta'minotini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotda global jarayonlarning murakkabligi va ularning o'quv jarayonida samarali o'zlashtirilishi uchun real voqealar misolida tahlil qilishning ahamiyati ta'kidlangan. Ishda tahliliy darslarni tashkil etish uchun zarur bo'lgan uslub va metodlar, o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan interaktiv va muammoli o'qitish shakllari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, darslarda zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning metodik jihatlari yoritilgan.

Kalit so'zlari. Real voqealar asosida tahliliy darslarning ahamiyati, Metodik yondashuvlar va o'qitish usullar, Amaliy ahamiyati va natijalari, Dolzarb axborot manbalari, Multimedia vositalari.

METHODOLOGICAL SUPPORT FOR ORGANIZING ANALYTICAL LESSONS BASED ON REAL EVENTS IN TEACHING THE GEOGRAPHY OF GLOBAL PROCESSES

Turg'unboyeva Mubina Umiddinjon qizi,

Sarikulov Mirkomil Olimovich

2nd year student of Andijan State Pedagogical Institute,

teacher of the Department of Biology and Geography Teaching Methods of

Andijan State Pedagogical Institute.

2 Do'stlik Street, Andijan city

Abstract: This work is devoted to the study of the methodological support for organizing analytical lessons based on real events in teaching the geography of global processes. The study emphasizes the complexity of global processes and the

importance of analyzing them on the example of real events for their effective mastery in the educational process. The work considers the methods and techniques necessary for organizing analytical lessons, interactive and problem-based teaching forms aimed at developing students' critical thinking. Also, methodological aspects of using modern information and communication technologies in lessons are covered.

Keywords: The importance of analytical lessons based on real events, Methodological approaches and teaching methods, Practical significance and results, Current information sources, Multimedia tools.

KIRISH. Global jarayonlar geografiyasini o'qitishda real voqealar asosida tahliliy darslarni tashkil etish zamonaviy ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Bugungi kunda dunyo miqyosida yuzaga kelayotgan iqlim o'zgarishlari, siyosiy va iqtisodiy integratsiya jarayonlari, demografik o'zgarishlar hamda ekologik muammolar kabi global jarayonlarni chuqur va tizimli o'rganish talab etiladi. Shu sababli, o'quvchilarga ushbu murakkab jarayonlarni faqat nazariy jihatdan emas, balki real voqealar asosida tahlil qilish imkoniyatini yaratish ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi.

MATERIALLAR VA METODLAR.

Mazkur tadqiqotda global jarayonlar geografiyasini o'qitishda real voqealar asosida tahliliy darslar tashkil etish metodikasini ilmiy jihatdan asoslashga qaratilgan bo'lib, tadqiqot jarayonida turli manbalar va ilmiy-pedagogik metodlardan kompleks tarzda foydalaniladi.

Real voqealar asosida tahliliy darslarning ahamiyati. Global jarayonlar geografiyasi o'quvchilarga dunyo bo'ylab yuz berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik o'zgarishlarni anglashga yordam beradi. Biroq, faqat nazariy bilimlar bilan cheklanish o'quvchilarning mavzuga qiziqishini pasaytirishi va ularning chuqur tushunishini qiyinlashtirishi mumkin. Real voqealar, masalan, iqlim o'zgarishlari natijasida yuzaga kelgan tabiiy ofatlar, xalqaro iqtisodiy sanksiyalar yoki migratsiya jarayonlari misolida olib boriladigan tahliliy darslar o'quvchilarda mavzuning amaliy ahamiyatini his qilishga yordam beradi. Bu esa ularning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va global muammolarni mustaqil baholashga undaydi.

Metodik yondashuvlar va o'qitish usullari. Tahliliy darslarni tashkil etishda interaktiv va muammoli o'qitish usullari samarali hisoblanadi. Muammoli vaziyatlarni muhokama qilish, guruhlarda loyiha ishlari bajarish, real voqealar bo'yicha ma'lumotlarni tahlil qilish o'quvchilarning faolligini oshiradi. Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish darslarni yanada qiziqarli va samarali qiladi. Masalan, onlayn yangiliklar, interaktiv

xaritalar, videomateriallar va global monitoring tizimlari yordamida o'quvchilar real vaqt rejimida global jarayonlarni kuzatish va tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

NATIJALAR VA TAHLIL

Amaliy ahamiyati va natijalari. Real voqealar asosida tahliliy darslarni tashkil etish ta'lim jarayonining sifatini oshirish bilan birga, o'quvchilarda global jarayonlarga nisbatan ongli munosabat shakllantiradi. Bu metodik yondashuv o'quvchilarni zamonaviy dunyoda yuzaga kelayotgan murakkab muammolarni anglash va ularni hal etishda faol ishtirok etishga tayyorlaydi. Natijada, global jarayonlar geografiyasini o'rganish nafaqat bilimlarni oshirish, balki ijtimoiy faollik va mas'uliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu metod nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'laydi.

Quyida ushbu yondashuvni amalga oshirishning metodik ta'minoti va tarkibiy qismlari keltirilgan:

1. Metodik ta'minotning tarkibiy qismlari. Tahliliy darslarni yuqori saviyada o'tish uchun quyidagi materiallar bazasi yaratilishi kerak:

Dolzarb axborot manbalari: Xalqaro yangiliklar agentliklari (BBC, CNN, Reuters), geografik jurnallar (National Geographic), xaritagrafik ma'lumotlar (Google Earth, ArcGIS).

Keys-stadi (Case Study) to'plamlari: Real va global muammolarni aks ettiruvchi maxsus ishlab chiqilgan keyslar (masalan, "Kanal Suesdagi kema tirbandligi va global logistika", "Amazonka o'rmonlaridagi yong'inlar va iqlim").

Multimedia vositalari: Geosiyosiy jarayonlar animatsiyasi, interaktiv xaritalar, virtual ekskursiyalar.

2. Tahliliy darslarni tashkil etish metodikasi

Real voqealar asosida darslar quyidagi bosqichlarda olib boriladi:

Voqeani tanlash va muammolash (Problem-based learning): Dars mavzusiga mos keladigan global voqea tanlanadi (masalan, energetika inqirozi) va o'quvchilar oldiga "Nima uchun?" va "Oqibati qanday?" kabi savollar qo'yiladi.

Axborot yig'ish va kartografik tahlil: O'quvchilar voqea sodir bo'lgan hududni xaritada topadi, statistik ma'lumotlar (savdo hajmi, aholi soni, harorat) bilan ishlaydi.

SWOT-tahlil: Voqeaning ijobiy va salbiy tomonlari, kuchli va kuchsiz jihatlari tahlil qilinadi.

Sintez va xulosa: Olingan ma'lumotlar asosida global jarayonning o'zaro bog'liqligi (local-global bog'liqlik) ochib beriladi.

3. Tahliliy darslarning asosiy modellari

Geo-Inquiry Process (Geografik izlanish): O'quvchilar real tadqiqotchi kabi savol qo'yadi, ma'lumot yig'adi, xaritada tahlil qiladi va yechim taklif qiladi.

Simulyatsiya va rolli o'yinlar: O'quvchilar xalqaro tashkilotlar (BMT, OPEK) vakillari rolini o'ynab, global muammolarni (masalan, iqlim o'zgarishi) muhokama qiladilar.

Sayohat va kuzatish (Field Trips): Virtual yoki real sayohatlar orqali geografik ob'ektlarni bevosita o'rganish.

4. Kutilayotgan natijalar.

O'quvchilar geografik hodisalarning sabab-oqibat aloqalarini tushunadilar.

Interaktiv texnologiyalar va GIS vositalaridan foydalanish ko'nikmasi shakllanadi.

Global fuqarolik hissi va ekologik madaniyat rivojlanadi.

Ushbu metodik yondashuv o'quvchini passiv tinglovchidan faol tadqiqotchiga aylantiradi, darslarni esa hayotiy va qiziqarli qiladi.

XULOSA

Globallashuv sharoitida insoniyat taraqqiyotining asosiy yo'nalishlari tobora ko'proq transchegaraviy oqimlar, tarmoqlashgan iqtisodiy-ijtimoiy aloqalar, raqamli kommunikatsiyalar, ekologik tahdidlar va geosiyosiy qarama-qarshiliklar orqali namoyon bo'lmoqda. Bu jarayonlar "global jarayonlar geografiyasi" deb ataluvchi ilmiy-bilim sohasi doirasida o'rganilib, makon (hudud) va vaqt kesimida sodir bo'layotgan o'zgarishlarning sabab-oqibat zanjirlarini izohlash, ularni modellashtirish va prognozlashga intiladi. Ta'lim tizimida mazkur yo'nalishning kuchayib borishi bejiz emas: global miqyosdagi iqtisodiy integratsiya, migratsiya to'liqlari, pandemiyalar, iqlim o'zgarishi, resurslar uchun raqobat, logistika tizimlarining qayta konfiguratsiyasi, axborot makonidagi transformatsiyalar kabi hodisalar bevosita o'quvchi va talabaning kundalik tajribasi bilan tutashib ketmoqda. Shuning uchun global jarayonlar geografiyasini o'quv predmeti sifatida o'qitish nafaqat fakt va tushunchalarni o'zlashtirish, balki real voqealar asosida tahliliy fikrlash, dalilga tayangan xulosa chiqarish va makoniy qarorlar qabul qilish kompetensiyalarini shakllantirish vazifasini ham bajaradi. Mazkur matnda global jarayonlar geografiyasining tushunchaviy doirasi, mohiyati va o'quv predmeti sifatidagi xususiyatlari uzviy yoritilib, uning zamonaviy geografiya ta'limidagi o'rnini ilmiy manbalar asosida asoslab beriladi.

Global jarayonlar geografiyasini o'qitishda real voqealar asosida tahliliy darslarni tashkil etish zamonaviy ta'limda innovatsion va samarali metod hisoblanadi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning mavzuga qiziqishini oshiradi, tanqidiy fikrlash va mustaqil tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantiradi hamda ularni global muammolarni anglashga tayyorlaydi. Shu bilan birga, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish darslarning interaktivligini oshiradi va ta'lim jarayonini yanada boyitadi. Bu esa o'z navbatida ta'lim sifatini yaxshilash va o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Каримов И.А. “Юксак малакали мутахасислар - тараккиёт омили”. Т. “Ўзбекистан”. 1995
2. “Баркамол авлод—Ўзбекистон тараккиёти пойдевори”.Т “Шарк;”. 1997
3. “Баркамол авлод орзуси”. Т. “Шарк”. 1998
4. Абдуганиев О. География дарсларида техника воситаларидан фойдаланиш.Т. “Укитувчи”, 1995. 7. Avezov Sh., Sultanova N.B., Saydamatov F.R. Tabiiy geografiya: standart va nostandart test topshiriqlari. Toshkent, “Innovatsiya-Ziyo”, 2019,160 6.
5. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса. М. Просвещение, 1982
6. Барабанов В.Ш. Итоговый контроль усвоения основных знаний и умений в 9 классе. География в школе, 1990, № 3, С.-35
7. Баранский Н.Н. Методика преподавания экономической географии. Учпедгиз.М. 1969.
8. Баринава И.И. О базовом уровне географического образования выпускника средней школы. География в школе, 1990, №4, с30-32 12. Баринава И.И. Учебник и технология процесса обучения. География в школе, 1990, №5, с.31-33